

Kansallinen demokratiaohjelma 2025

Valmistelu- ja koordinoitutyöryhmän kokous 6/2021

Aika 30.11.2021 klo 9.00-11.00

Paikka Teams

Työryhmän jäsenet (varajäsenet suluissa)

- (x) Pekka Timonen, oikeusministeriö (pj.) (klo 10.15 lähtien)
- (x) Niklas Wilhelmsson, oikeusministeriö (vpj.) (pj. klo 10.15 asti)
- (x) Johanna Nurmi (~~Markku Mölläri~~), valtiovarainministeriö
- (x) ~~Harri Martikainen~~ (Hanna Helinko), sisäministeriö
- (x) Pekka Alhojärvi, maa- ja metsätalousministeriö
- ~~(x) Ilkka Ojala (Katariina Kuhanen), puolustusministeriö~~
- (x) Anju Asunta (Petteri Katajisto), ympäristöministeriö
- (x) ~~Mikael Åkermarck~~, (Maria Miró) liikenne- ja viestintäministeriö
- ~~(x) Rauno Merisaari (Johanna Jokinen-Gavidia), ulkoministeriö~~
- (x) Marja N. Pulkkinen (~~Anna Mikander~~), opetus- ja kulttuuriministeriö
- (x) Petra Packalén (~~Jouni Varanka~~), valtioneuvoston kanslia
- ~~(x) Henna Leppämäki (Jaska Siikavirta), sosiaali- ja terveysministeriö~~
- ~~(x) Varpu Taarna (Anna Bruun), työ- ja elinkeinoministeriö~~
- (x) Maria Wakeham-Hartonen, oikeusministeriö

Sihteerit

- (x) Liisa Männistö, oikeusministeriö
- (x) Nina Suorsa, oikeusministeriö

Kutsutut asiantuntijat

- ~~(x) Sami Demirbas, oikeusministeriö~~
- (x) Anna Groth, oikeusministeriö
- (x) Heini Huotarinen, oikeusministeriö
- (x) Abdirahim Hussein, Moniheli ry
- (x) Arto Jääskeläinen, oikeusministeriö
- ~~(x) Peter Kariuki, oikeusministeriö~~
- ~~(x) Johanna Kaunisvaara, oikeusministeriö~~
- ~~(x) Villiina Kazi, työ- ja elinkeinoministeriö~~
- (x) Antti Kuopila, sosiaali- ja terveysministeriö
- (x) Sini Lahdenperä, oikeusministeriö
- (x) Joonas Leppänen, Sitra
- (x) Tero Mikkola, työ- ja elinkeinoministeriö

Postiosoite

Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite

Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin

Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi

Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet

E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

- (x) Laura Nurminen, oikeusministeriö
- (x) Anna Seppänen, THL
- (x) Elina Siljamäki, oikeusministeriö
- (x) Josefina Sipinen, Tampereen yliopisto
- ~~(x) Priyanka Sood, Oulun kaupunki~~
- (x) Selja Taipale, oikeusministeriö
- (x) Lotta Valtonen, ulkoministeriö

**

Asialista

1 Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.02. Todettiin läsnäolijat.

UM esittää varajäseneksi Johanna Jokinen-Gavidian tilalle Lotta Valtosta. Esitys ei vielä ollut saapunut OM:öön, mutta Lotta Valtonen oli kutsuttu jo mukaan tähän kokoukseen.

2 Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin muutoksitta.

3 Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (liite 3.1)

Hyväksyttiin muutoksitta.

4 Monikielisten suomalaisten ja maahanmuuttaneiden yhteiskunnallisen vaikuttamisen edistäminen (liitteet 4.1-4.3)

Tutkijatohtori **Josefina Sipinen** Tampereen yliopistosta esitteli tutkimustuloksia ja -tarpeita liittyen vieraskielisten ja ulkomaalaistaustaisten poliittiseen osallisuuteen Suomessa. Sipisen mukaan esim. seuraavista teemoista olisi tarpeen tuottaa tutkimustietoa:

- Mistä eri ulkomaalaistaustaiset ryhmät saavat tietoa yhteiskunnasta ja politiikasta?
- Ulkomaalaistaustaisten poliittiset arvot ja asenteet, kuten politiikkaa kohtaan tunnettu kiinnostus, tietämys politiikasta, sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys, sijoittuminen arvoulottuvuuksilla, poliittinen luottamus jne. ja näiden yhteys äänestämiseen
- Miten eri ulkomaalaistaustaisiin ryhmiin kuuluvat kokevat tulevansa edustetuiksi päätöksenteossa? Missä määrin tämä riippuu siitä, että ehdokkaina ja päättäjinä on samaan vähemmistöryhmään kuuluvia?

- Analyysi ulkomaalaistaustaisista puolueorganisaatioissa: missä määrin ulkomaalaistaustaiset pääsevät vaikuttamaan päätöksentekoon eri päätöksentekokelemissä (valtuustot, lautakunnat ja muut luottamustehdävät)? Mikä tähän vaikuttaa, onko eroja puolueiden välillä, miksi?
- Missä määrin ulkomaalaistaustaiset edustajat nostavat esiin vähemmistöryhmiä koskevia kysymyksiä päätöksenteossa?

Projektikoordinaattori **Anna Seppänen** Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta (THL) esitteli FinMonik-tutkimuksen (2018-2019) tuloksia koskien ulkomaalaistaustaisten äänestämättä jättämisen syitä ja kuulumisen kokemuksen yhteyttä äänestämiseen. Seppäsen mukaan tärkeimmät syyt jättää äänestämättä ovat tiedon puute, kiinnostuksen puute, epäluottamus ja se, että sopivia ehdokkaita ei löydy. Äänestämättä jättämisen syiden taustalla on maaryhmittäisiä eroja: Virosta muuttaneilla tärkeimmät syyt olivat kiinnostuksen ja luottamuksen puute, kun taas Aasian maista sekä EU- ja EFTA-maista, Pohjois-Amerikasta, Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta muuttaneilla tärkein syy jättää äänestämättä oli tiedon puute. Kuntavaaleissa 2017 äänestämisen todennäköisyyttä nostivat mm. kokemus kuulumisesta paikallisiin (suomalaisiin tai omaan asuinkuntaan), paikallinen kielitaito ja muu kuin työperäinen maahanmuutto.

Seppäsen mukaan FinMonik-tutkimustiedon valossa voidaan vetää mm. seuraavat johtopäätökset:

- Tiedon, kiinnostuksen ja luottamuksen puute: Onko tietoa tarjolla kattavasti eri kielillä? Onko tieto helposti saavutettavissa, houkuttelevaa, kohderyhmän kanssa tuotettua ja kohdennettua?
- Terveys on kotoutumisen edellytys – hyvinvoinnin edistäminen heijastuu myös äänestämiseen?
- Suomeen muuttaneet heterogeeninen joukko – kansallisella tasolla edustavat kyselytutkimukset luotettavan tiedon lähde. Äänestämiseen liittyvät taustatekijät, käsitykset ja asenteet? Äänestämättä jättämisen syyt: yli ¼ äänestämättä jättäneistä valitsi: ”Muut syyt”. Mitä kaikkea tämä pitää sisällään?

Toiminnanjohtaja **Abdirahim Hussein** Moniheli ry:stä esitteli Etnisten suhteiden neuvottelukunnan (ETNO) asettaman Monikieliset suomalaiset ja maahanmuuttaneet yhteiskunnallisina vaikuttajina -työryhmän toimintaa ja demokratiaohjelman toimia monikielisten osallisuuden vahvistamiseksi. 1.11.2021 toimintansa aloittaneen työryhmän työ on osa demokratian edistämistä koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen valmistelua. Työryhmän raportti ja suositukset on tarkoitus antaa kesäkuussa 2022. Husseinin mukaan työryhmän tavoitteena on vaikuttaa rakenteisiin ja resursseihin mm. lisäämällä ETNO:n jäsenten asiantuntemusta, herättämällä keskustelua asian yhteiskunnallisesta merkityksestä,

lisäämällä viranomaisten, puolueiden ja järjestöjen ymmärrystä yhteiskunnallisen vaikuttamisen esteistä, ratkaisusta sekä tarvittavista resursseista, laatimalla suosituksia demokratiapolitiikan periaatepäätöksen sekä kotoutumislain kokonaisuudistuksen valmisteluun. Husseinin mukaan tarkoitus on saada kasvava joukko uusia suomalaisia mukaan demokratiaan ja yhteiskuntaan; mikäli tätä työtä ei tehdä huolella, uhkakuvana on yhteiskunnan eriytyminen.

Keskustelussa tuotiin esiin kansalaisjärjestöjen merkittävä rooli tiedonvälityksessä ja luottamuksen lisäämisessä. Vuorovaikutuksen rakentaminen viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kesken on tärkeä keino lisätä luottamusta. VM:n avoimen hallinnon toimintaohjelmaan sisältyvä Kansalaisjärjestöakatemia-konsepti on yksi keino viedä asiaa eteenpäin; kysymys vieraskielisten ja maahanmuuttajataustaisten tavoittamisesta on noussut esiin tässä yhteydessä. Seuraava Kansalaisjärjestöakatemia on tarkoitus järjestää maaliskuussa 2022, ja voitaisiin pohtia yhteistyötä ETNO:n työryhmän kanssa.

Todettiin, että vieraskieliset kokevat usein, että heidän puolestaan tehdään asioita eivätkä he pääse itse osallistumaan valmisteluun. Luottamuksen vahvistamiseksi viestinnässä tulisi tehdä nykyistä enemmän yhteistyötä kohderyhmien edustajien kanssa ("Viestinviejällä on väliä"). Esimerkiksi tutkimushankkeissa tulisi käyttää kohderyhmän edustajia tekemään yhteydenottoja; tämä lisäisi luottamusta ja välittäisi viestiä siitä, että kyseinen yhteisö on itse mukana viemässä asiaa eteenpäin.

5 **Hyvinvointialueiden demokratia ja osallisuus sekä aluevaalien toimeenpano (liitteet 5.1-5.2)**

Erityisasiantuntija **Antti Kuopila** STM:stä ja asiantuntija **Joonas Leppänen** Sitrasta esittelivät demokratian ja osallisuuden tukemiseen liittyviä toimenpiteitä alueuudistuksen toimeenpanossa. Kuopilan mukaan väliaikaiset toimielimet ovat aloittaneet työnsä hyvinvointialueilla. Alueelliset erot sekä rakenteiden ja toimintatapojen että valmistelun osalta ovat suuria, aluksi jopa kasvamassa. Johtamis- ja organisaatorakenteiden hahmottelu on alkanut ja uudenlaiset suoran ja edustuksellisen demokratian toimintamallit on tarkoitus ottaa käyttöön. Aikataulu on erittäin haastava ja priorisointi on tärkeää. Vastuu toimeenpanosta on viime kädessä alueilla, ja ministeriöiden tehtävänä on tukea alueita tässä työssä.

Leppänen esitteli hyvinvointialueiden demokratia- ja osallisuustyön tueksi perustetun Demokratia-teemaryhmän tavoitteita ja tehtäviä. Teemaryhmässä on tarkoitus luoda yhdessä hyvinvointialueiden osallistumisen rakenteiden pohja ja valmistella yhdessä osallistumisen tapojen kirjaaminen alueen hallintosääntöön ja/tai osallisuusohjelmaan. Lisäksi ryhmän tarkoitus on kehittää yhdessä eri alueille sopivia uusia

osallistumisen tapoja ja demokratiainnovaatioita sekä muodostaa yhteinen tahtotila ja sparrata toisiaan hyvinvointialueiden demokratian ja osallistumisen vahvistamisessa.

Lisäksi vaalijohtaja **Arto Jääskeläinen** OM:stä kertoi aluevaalien toimeenpanon tilanteesta. Jääskeläisen mukaan aluevaalien valmistelu etenee aikataulussaan. Teknisessä mielessä vaalit järjestetään ja ne tulevat näkymään äänestäjille samoin kuin muutkin vaalit (mm. äänestyslippu, ehdokaslista). Julkinen keskustelu vaaleista on toistaiseksi ollut hyvin vähäistä, ja Jääskeläisen mukaan olisikin tärkeää selkeyttää äänestäjille, mistä näissä vaaleissa äänestetään ja mistä aluevaltuustot päättävät.

Keskustelussa todettiin, että aluevaalien suhteen iso haaste on saada äänestäjät tunnistamaan, mistä vaaleissa on kyse ja mitä alueuudistus käytännössä tarkoittaa. Julkinen keskustelu vaaleista olisikin tervetullutta demokratian näkökulmasta. STM on käynnistämässä viestintäkampanjaa, jonka pääpaino ajoittuu vuodenvaihteen jälkeen. Lisäksi OM:ssä toteutetaan erityisesti nuorille suunnattu tekstiviestikampanja sekä jatketaan puolueille ja viranomaisille suunnattuja vaaliklinikoita. Lisäksi järjestetään ensimmäistä kertaa erityisesti maahanmuuttajajärjestöille tarkoitettuja vaaliklinikoita.

Todettiin myös, että väliaikaiset toimeenpanoelimet ovat melko sote-painotteisia ja tarvitsevat tukea demokratian ja osallisuuden valmisteluun. Keskeinen argumentti uudenaikaisille osallistumisen muodoille alueilla on alueiden asukkaiden yhtenvertaisen osallisuuden varmistaminen. Riskinä on, että kasvukeskukset saavat alueilla vaalien myötä pieniä kuntia isomman painoarvon.

6 Muut asiat

Kehityspolitiikan neuvonantaja **Lotta Valtonen** UM:stä esitteli IDEA:n (the International Institute for Democracy and Electoral Assistance) [The Global State of Democracy](#) -raportin keskeiset tulokset. Valtosen mukaan raportin pääteesi on, että demokratia on jo vuosikymmenien ajan kokenut takaiskuja. Covid on entisestään vaikeuttanut tilannetta ja autoritaristen valtioiden määrä on lisääntynyt. Myös demokratioissa on otettu käyttöön autoritarisia taktikoita, ja näille on ollut myös kansan tuki. Raportissa nostetaan esiin myös muutamia positiivisia näkökulmia: demokratiat ovat kaikesta huolimatta selviytymis- ja uusiutumiskykyisiä, ja ne ovat osoittaneet vahvuutensa pandemian aikana. Epädemokraattiset valtiot eivät ole pärjänneet demokraattisia valtioita paremmin pandemian hoidossa. Kehittymässä on uudenlainen geopoliittinen liittouma, jossa demokratia nähdään vahvuutena.

7 Seuraavat kokoukset

- 12.1.2022 klo 9-11 (teemat: vaalityöryhmän mietintö, periaatepäätöksen valmistelu)
- 10.3.2022 klo 9-11 (teemat: demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus, demokratiaohjelman vaikuttavuuden arviointi)
- 12.5.2022 klo 9-11 (teemat: periaatepäätöksen valmistelu, ikäihmisten yhteiskunnallinen osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet)

8 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 11.03.

JAKELU Työryhmän puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, jäsenet ja varajäsenet, kutsutut asiantuntijat

TIEDOKSI Hankeikkuna